

R. M. MARKO

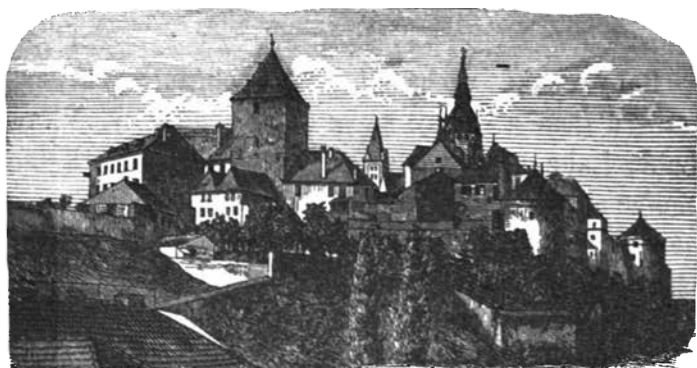
MALI
DIMNIČAR

■ Laguna ■

Prvi deo
KLJUČ

o ima tajnu, taj je bogat. Ne mora pritom da ima ni zlato ni novac. I prosjak može biti bogat ako ima tajnu. Ko nema šta da sakrije, nije stvarno bogat ni kad ima vreću zlata.“ Tako je govorio moj drug Narcis, a ja mu nisam verovao. On je više voleo da priča nego da čisti dimnjake, što je bio naš jedini posao. Svašta je pričao, a ja mu nisam verovao. Sve dok nisam pronašao onaj neobični ključ. Taj ključ je imao zupce u obliku male ljudske šake. Nikada ni pre ni posle nisam video ništa slično.

Mi dečaci-dimničari rađamo se iz dimnjaka. Nosimo četke i užad na ramenu. Lica su nam garava i svi smo mršavi, jer inače ne bismo mogli da stanemo u dimnjak. Kad porastemo toliko da se više ne možemo provući kroz dimnjak, prestajemo da budemo dimničari i postajemo odrasli. Ja, srećom, još uvek uspevam da se nekako provučem. Zovem se Viktor i živim na jednom tavanu. Taj tavan je odavno zaključan i skoro niko ne zna da ja tu živim. Uvlačim se kroz dimnjak. Tu imam krevet koji sam napravio od gomile knjiga, koje je neko tu ostavio ko zna kad.

Prag je grad sa ravno devet hiljada devetsto devedeset i devet dimnjaka, ako je to što se priča tačno. Znam samo da ja održavam tačno četrdeset četiri. Matematika mi dobro ide.

Juče sam saznao da je Špicasti nestao. Našli smo se u jednom podrumu, gde se mi dimničari ponekad okupljamo da se odmorimo ili popijemo čaj kad bi ga bilo. Skoro svi su delovali zabrinuto. Jedan od dečaka je upola glasa šaputao da Špicastog nema već četiri dana. I da je pričao da se pre nekoliko nedelja bio uvukao u jednu bogatašku kuću u kojoj je čistio dimnjak,

i da je tamo ukrao neku knjigu, i da ju je negde sakrio, i da od tada nije mirno spavao, a onda ga je konačno progutao mrak.

„Ma ko bi ga maknuo zbog neke knjige?“, dobacio je Lajavko, jedan od naših koji prosto nije umeo da ćuti.

„Knjige su dosadne i bogataši ih ne vole mnogo“, dodao je.

„Možda je to stvarno knjiga u kojoj je tajna bogaćenja, kao što je Špicasti verovao“, preki-
de ga neko.

„Ma to uopšte nije tajna. Svi znaju kako se obogatiti. Sigurno u toj knjizi piše: 'Laži, kra-
di, varaj i pazi da te ne uhvate. Pozajmljuj i ni-
kad ne vraćaj. Kockaj se tuđim parama i slične
mudrosti'.“ Lajavko je sad skoro vikao, a ostali
su se smejali.

Ja se nisam smejao. Onaj ključ sam našao u jednom Špicinom dimnjaku u kojem sam radio umesto njega. Ključ je bio zaglavljen između cigala. Sijao je srebrnim sjajem, čak i u onom mraku. Krenuo sam prema izlazu iz podruma skoro bešumnim koracima.

„Jednooki gospodine, kud si požurio?!“, dovi-
kivao je za mnom Lajavko, ali ja sam već izašao.

Da, zaboravilih da pomenem da su me ponekad zvali Jednooki, jer sam nosio crni povez preko jednog oka iako dobro vidim na oba. U dimnjacima je gar i mrak i korisno je da barem jedno oko bude zaštićeno kad ponovo izađete na svetlo. Taj sam povez zato povremeno premeštao s jednog na drugo oko. Osim tog gusarskog poveza, nosim i šešir; cilindar kakav nose samo gospoda.

„Žurim da se silno obogatim pomoću knjige.“

„Ti i da imaš gomilu para, kupio bi četku od suvog zlata i opet bi njome čistio dimnjake.“

„Prava gospoda nisu neradnici“, promrmljah spuštajući šešir nazad na klupicu.

Zbog šešira sam dobio drugi deo nadimka. A šešir mi je poklonio Bibliotekar, najpametniji i najmrzovoljniji čovek koga sam poznao. Uopšte nije bio star, ali kosa mu je bila seda i nakostrešena. Imao je uvek nekako ljutit izraz lica, pa su ga se ljudi uglavnom plašili. Zapravo je bio dobričina, ali to nije pokazivao pred svima. Ja živim na tavanu zgrade u kojoj on radi. Osim Narcisa i Lajavka, on mi je jedini prijatelj. Pravi se da ne čuje moje korake dok sam na potkrovlju. Kaže da od čitanja raste pamet. A on nikad ne laže.

Lajavko je bio najviši od nas trojice, ali je imao i stomak koji je uvek morao da uvlači kad bi se spuštao u dimnjak. Poznao je barem polovinu ljudi u gradu i svakako sve dimničare, ali se retko ko družio s njim. Voleo je da bude grub i da govori ljudima u lice ono što nije učtivo izgovoriti. Ako bi neko jako kašljao, rekao bi da je to možda smrtonosno; ako bi neko plakao, rekao bi mu da je sâm kriv, a najveći je majstor bio da ljudima pronalazi mane i da se šali na njihov račun. Kad bi ga neko opomenuo da to nije baš lepo, on bi uzvratio da je „samo bio iskren“, jer izgleda nije razlikovao iskrenost od bezobrazluka. Bolelo ga je to što su drugi njega zadirkivali zbog težine, pa je on zauzvrat podbadao sve ostale. Da nije mene i Narcisa, ne bi ni imao prijatelja. Tračeve je prepričavao s toliko detalja kao da je bio tamo i uživao je da ih prenosi čak i kad ga ne biste ništa pitali.

„Špicasti je mnogo voleo da ulazi u sobe bogataša, kroz kamin, pošto im očisti dimnjak. Ponekad je čak i spavao u njihovim krevetima, a redovno im je jeo krofne.“

„Daj, Lajavko, pa svi mi to ponekad radimo. Uostalom, kako znaš da je baš i spavao? Da im nisi prao posteljinu?“

Bilo ga je nemoguće dekoncentrisati kad je pričao neku novu vruću glasinu, pa čak i ako bi se sâm nasmejao vašoj upadici, nastavljao je kao da ništa niste rekli.

„Pričao mi je Špiconja da je jednom tako sreo nekog uvaženog vlasnika banke i da ga je ovaj pustio u sobu, i nije ga grdio već mu je i čaj ponudio. I ovaj, ne znam šta mu bi, umesto da mu zahvali, pitao je tog bogataša kako da se i on obogati. I ovaj čovek ga pita šta bi on uradio s novcem da ima milion. I Špicasti krene da nabraja kako bi dao majci, kako bi platio dugove starom komšiji, kako bi svima iz njegove sirotinjske ulice sagradio kuću i tako. Bogataš se silno nasmejao i rekao mu da je zato i siromašan jer misli samo kako će da potroši, a ne kako da stvori još. I verovatno da ga otkači, rekao mu je da se bogatstvo uči iz knjige. I od tada je ovaj pretresao knjige po bogatim stanovima, a jedva je znao da čita. Neko ga je sigurno uhvatio na delu i strpao u ćuzu. Tako mu i treba kad je lud.“

„Bio je sjajan momak“, dodade Narcis koji je do tada ćutao kašljucajući poluglasno.

„Kako to misliš 'bio je'?“

„Javili su ribari da ga je jutros izbacila Vltava. Misle da nije znao da pliva.“

Lajavko je imao jednu posebnu osobinu. Smejao se kad god se iznervira. Ako ga niste dobro poznavali, delovalo bi vam kao da nije baš sâm u glavi, ali mi koji smo ga znali razlikovali smo njegov tužan, ljutit ili pak razočaran smeh. Najčudniji je bio njegov smeh kojim je izražavao strah. Zvučao je zavijeno i otegnuto. Baš tako je zvučao danas. Čutke smo se razišli iz podruma.

Mnogo ste propustili ako niste upoznali Narcisa. Divan momak, ali toliko povučen da vam prosto privlači pažnju svojim pretvaranjem da ne postoji. Ako ga ne poznajete. A ako ga poznajete, znate da samo čeka priliku da počne da priča o svemu, poredeći sve i svakoga sa sobom. „Oni znaju, a ne kao ja, koji ne znam“, ili: „On uživa, a ja jedem tvrd hleb.“ Stalno je kao primere navodio nekakve mudre priče za koje niko ne zna kako ih je saznao, s obzirom na to da je pre nego što je postao dimničar radio samo kao raznosač dnevnih novina, i to vrlo kratko. Smatrao je da u životu zaslužuje više, mislio je da treba da učini neko dobro delo

zbog kog će mu ceo svet biti zahvalan, mislio je da sve što uradi radi posebno dobro, mislio je, uglavnom, samo na sebe.

„Lajavko, pa ti si luđi nego što izgledaš ako misliš da će nas pustiti da zamenimo Špicastog, ako im je nestao taj ključ.“

„Najbolje da nisam. Videćete, ima da nam doplate samo da im nađemo ključ.“

„Gde li ga je Špicasti sakrio?“

„Ma daj, pa to je bar jasno, u nekom dimnjaku. Nije Špic bio glup da ga nosi sa sobom. Ključ je stavio u neki od svojih dimnjaka. Naći ćemo ga za dan-dva, ako ga ti, Jednooki, nisi već našao?“

„Nisam, ali potražiću ga“, slagah.

Jedno se mora priznati. Lajavko je bio veoma pametan i prava bi šteta bilo da ne postane policajac ili istražni sudija kad poraste. On ne bi bio jedan od onih što viču i unose vam se u lice. On bi vas zabavljao svojim pričama dok se ne biste opustili, a onda bi vas pitao nešto skroz nepovezano, pa još nešto, pa zabava, i tako sve dok vas iznenada ne uhvati u laži. A čak i tada bi se samo smejao, onim smehom kao kad mu je sve jasno.

Tog popodneva smo žurili da odamo poštu Špicastom. Nismo, naravno, išli na sahranu, jer bi tamo očekivali da nas nađu oni koji su i njega pronašli. Išli smo na najviši krov u Pragu do kog smo mogli da dopremo. Bio je to zvonik katedrale. Svako je nosio punu vreću gareži i pepela koje smo gore, u slavu našeg druga, puštali da se razlete na vetru. Crni oblak je nakratko nadleteo trg.

„Hajde da se razidemo svako na svoju stranu“, predloži Narcis, dok smo se spuštali sa zvonika.

„Možda nas prate, pa ćemo ih tako zbuniti.“

„Ne lupaj, Narcise, oni nikako nisu mogli da saznaju za nas.“

Lajavko je definitivno imao više samopouzdanja od Narcisa, ali mislim da on nije shvatao opasnost. Nisam ni ja. Išli smo nazad preko krovova. Čutke. Lajavko je hodao tako da ga svi vide, Narcis se šunjao i gledao da je u senci i osvrtao se za sobom, a ja sam samo gledao ispred sebe. Za posmatrača odozdo bili smo čudan prizor.

Napokon sam se nekih četvrt časa kasnije dokopao mog rejona. Krenuo sam na prvi krov, ali me je sve vreme peckalo osećanje da

me neko gleda iz prikrajka. Dok sam prelazio na sledeći krov, stvar je postala još gora. Neko me je zaslepljivao ogledalcetom.

„Psssst“, oglasio se taj neko. Tek tada mi je laknulo. S prozora zgrade preko puta gledao me je mali Franta, dobar dečko s kojim sam ponekad razgovarao. Imao je strogog oca koji mu nikad nije davao da izlazi napolje i zato je vreme provodio na prozoru svoje sobe, a mi dimničari smo mu verovatno bili jedino društvo izvan kuće. Mahnuo mi je.

„Kako je, drugar?“, pitao sam tiho, jer sam već znao da on ovo ne sme da radi.

„Sve je više ljudi na ulici i ne paze kuda idu. Svakog dana brojim prolaznike i zaista raste broj onih koji idu sami i onih koji žure u odnosu na prošlu godinu. Hoćeš li da me naučiš da zviždim pomoću dva prsta kao ti?“

František, kog smo zvali Franta, imao je malo vremena, pa je sve što može da kaže tako sažimao u gomilu reči odjednom. Nisam stigao da mu odgovorim kada se iz kuće začulo kreštavo: „Fraaaaanc! Zatvaraj taj prozor!“

Jadni Franta, koji je i inače bio bleđ, prebledeo je još više. Ni njega otac nije voleo, kao

ni mene. Brzo sam se udaljio da mu ne pravim dodatne probleme. Zvanično je smeo da se druži samo s golubovima na simsu i ponekom bubom. Mi dimničari nemamo bogzna šta od života, ali makar idemo kuda hoćemo i družimo se s kim hoćemo.

